

OSALLISUUDEN KOKEMUKSEN VAHVISTAMINEN ALAKOULULAISTEN ASKARTELUKERHOTOIMINNASSA

Katja Sihvonen, katja.sihvonen@tuusula.fi, Tuusulan mallin harrastustoiminta

1 JOHDANTO

Pedagogisen idean lähtökohtana on pohdinta siitä, mitä harrastamisen Suomen mallin mukaisen Tuusulan mallin harrastustoiminnan mukana halutaan tarjota harrastusryhmään osallistuvalla lapsella. Lehdon (2021, 13) mukaan harrastamisen katsotaan olevan osa nykylapsuutta, ja ohjattu harrastustoiminta mielletään osaksi lasten ja nuorten vapaa-aikaa. Kun kaikilla lapsilla ja nuorilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia harrastaa, jää osa heistä normaalin lapsuuden toiminnan ulkopuolelle. Harrastamisen Suomen malli on Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama hanke, jonka tavoitteena on tarjota jokaiselle peruskoululaiselle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä.

Pedagogisen idean toteuttamisen kontekstina on 1.–3. luokkalaisille koulupäivän yhteydessä koulun tiloissa tarjottava mieluisa ja maksuton askartelukerho. Harrastustoiminnan erilaisiksi tavoitteiksi ja merkityksiksi voidaan nimetä kehittyminen, tiedot, taidot, ihmisyyden eri puolet, sosiaalisuus, yhdessä olo, kilpailu, kilvoittelu, viihtyminen, ajanvietto ja henkinen hyvinvointi (Saastamoinen 2022). Pohdinnan tuloksena koulun tiloissa välittömästi koulupäivän jälkeen kokoontuvassa askartelukerhossa halutaan tarjota mielekästä tekemistä nimenomaan vapaa-ajan kontekstissa. Edellä esitetyltä listalta tavoitellaan siis ajanviettoa, henkistä hyvinvointia, viihtymistä, sosiaalisuutta ja yhdessä oloa.

Pedagoginen idea on positiivisen psykologian ja positiivisen pedagogiikan mukaisella työotteella vahvistaa harrastustoimintaan osallistuvien lasten osallisuuden kokemusta. Osallisuuden kokemus on yksi harrastustoimintaan osallistumisen välittömistä merkityksistä (Anttila 2022a). Osallisuuden kokemuksen vahvistaminen kasvattaa lapsen itsetuntoa, mikä heijastuu positiivisesti myös muille lapsen elämän osa-alueille. Harrastamisen välittömänä merkityksenä osallisuuden kokemus on ohjaajan havaittavissa samoin, kun toiminnan lapsessa herättämät ilo ja innostus. Tavoitteena on vahvistaa osallisuuden kokemusta harrastuskerhoon osallistuvassa lapsessa, ja siten lisätä hänen hyvinvointiansa myös muilla elämän osa-alueilla. Tutkimuksissa laadukkaalla kasvatus- ja harrastustoiminnalla, kuten koulun kerhotoiminnalla, on todettu suuri merkitys suomalaisen lapsen arjen hyvinvoinnissa (Lehto 2021, 13, 24).

Osallisuus on tarpeen erottaa osallistumisesta. Osallisuus on ihmisessä syntyvä sisäinen kokemus ja tunne – johonkin kuulumista. Osallistuminen puolestaan on aktiivista tekemistä – ihminen ottaa osaa johonkin. (Lehto 2022.) Osallisuuteen kuuluu aina yksilö ja ryhmä: yksilön kokemus syntyy ryhmän ja yhteisön kautta – yksin ei voi olla osallinen (Lehto 2018, 62). Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on tarjota lapsille ja nuorille tilaisuus kuulua joukkoon ja löytää oma paikka. Lapsen tai nuoren kiinnittää harrastustoimintaan juuri nähdäksesi ja kuulluksi tuleminen, osallisuus ja ryhmä – ei toiminta tai taito sinänsä. (Anttila 2022b.) Näistä syistä pedagogisella idealla halutaan tavoitella juuri osallisuuden kokemuksen vahvistamista Tuusulan mallin askartelukerhossa.

Askartelukerhoon osallistuvat 7–9-vuotiaat lapset ovat Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian mukaan kehityksessään vaiheessa, jossa he voivat saada harrastamisen

kautta kaivattuja suoristushaasteita ja päästä valloittamaan uusia henkisiä näköaloja. Kehitysvaiheessa on tärkeää antaa tilaa vapaalle taiteelliselle ilmaisulle ilman tarkkaa oikein suorittamisen vaatimusta. (Ruokonen 2022.) Askartelukerho on mitä mainioin mahdollisuus tukea lapsia ja heidän osallisuuden kokemuksiinsa tässä kehitysvaiheessa. Jokaiselle kerralle on suunniteltu muutama vaihtoehto, joista osallistujat voivat valita itselleen mieluisimman. Ohjaaja kannustaa luovuuteen askartelussa: tavoite ei ole toistaa suoritusta, vaan toteuttaa oma työ luovuudella ja toteuttaa oma näkemys. Jos luovuus ei jonain päivänä kuki, voi lapsi tukeutua valmiiksi askarreltuun mallityöhön ja toteuttaa oman työn täsmälleen samanlaisena. Käytännössä askartelukerhossa on havaittu, että lapset havaitsevat tarkasti pienenkin poikkeaman oman työn ja mallityön välillä, mutta viimeistään pienellä kannustuksella näkevät erilaisuuden rikkautena – eivät virheenä. Sellaisia ei askartelukerhossa ole.

2 OSALLISUUDEN KOKEMUKSEN VAHVISTAMINEN MYÖNTEISEN TUNNISTAMISEN MENETELMÄLLÄ

Tuusulan mallin askartelukerhotoiminta on kevyesti kohdennettu lapsille, joilta puuttuu mieluisa harrastus tai on muu erityinen tarve harrastustoiminnalle. Kohdentaminen toteutetaan kahdella kysymyksellä harrastuskerhoon ilmoittautumisen yhteydessä. Ilmoittautumislomakkeella tiedustellaan lapsen muita harrastuksia vastausvaihtoehdoilla: on ohjattu ryhmämuotoinen harrastus vapaa-ajalla, on muu ohjattu harrastus vapaa-ajalla, on ohjattu harrastus koulupäivän yhteydessä, on muu harrastus vapaa-ajalla tai puuttuu mieluisa harrastus. Lisäksi ilmoittautumislomakkeella on kohta, jossa vanhempi voi niin halutessaan esittää perusteluja, miksi lapsen tulisi saada paikka harrastuskerhosta.

Kohdentamisen taustalla on tietämys siitä, että koulun kerhotoimintaan osallistuvat usein ne oppilaat, jotka ovat jo muutenkin vapaa-ajallaan aktiivisia harrastajia. Myös muu aktiivinen toimijuus kasaantuu usein samoille lapsille ja nuorille. (Lehto 2018, 64.) Kerhotoiminnan kevyellä kohdentamisella on onnistuneesti tarjottu mieluisa harrastus myös lapsille, joiden elämä ei ole edellä kuvatun aktiivista. Kerhopaikkoja on kohdennettu esimerkiksi lapsille, jotka kaipaavat kaveria, joiden nepsy-oireita askartelu ynnä muu käsillä tekeminen helpottaa ja joilta puuttuu mieluisa harrastus.

Osallisuuden kokemuksen vahvistamisen keinona toimii myönteinen tunnistaminen, erityisesti lapsen onnistumisten korostaminen. Myönteinen tunnistaminen on käytännön työstä kumpuava ja tutkimukseen perustuva näkökulma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen. Menetelmässä keskeisintä on arvokkuuden ja osallisuuden kokemukset sekä niiden vahvistaminen lapsen ja nuoren arkiympäristöissä (Lehto 2021, 43). Myönteinen tunnistaminen on positiiviseen psykologiaan pohjautuvan positiivisen pedagogiikan menetelmä.

Askartelukerhon ohjaamisessa pyritään välttämään vahva pedagoginen ote ja ohjaaja-oppilas-roolijako. Tähän pyritään kohtaamalla lapset tasavertaisesti, lapsen tasolla ja keskittymällä toiminnassa ja sen suunnittelussa lapsilähtöisyyteen. Se, miten lapsi ja nuori nähdään ja kohdataan, on keskeistä myönteisessä tunnistamisessa (Lehto 2021, 44). Osallisuuden vahvistamisen näkökulmasta askartelukerhotoiminnassa keskipisteessä ei ole tavoitteellisuus, vaan ryhmään kuuluminen. Lehto (em., 17) esittää, että osallistuminen ja osallisuuden kokemus edellyttävät, että lapsilla on tilaa ja välineitä osallistua yhteiseen merkitysneuvotteluun täysivaltaisina ja arvostettuina yksilöinä. Askartelukerhossa osallisuutta toteutetaan ottamalla lapset mukaan toiminnan

suunnitteluun ja antamalla tilaa heidän ajatuksilleen sekä välineitä niiden toteuttamiseksi.

Lasten osallisuutta toteutetaan siten, että askartelukerhoon osallistuvilta lapsilta tiedustellaan jokaisella kerhokerralla, mitä he haluaisivat seuraavilla kerroilla tehdä. Osallistujien toiveet toteutetaan, jos vain mahdollista, jolloin lapselle vahvistuu kokemus siitä, että hänen äänellään on merkitys. Lehdon (2021, 46; 57) mukaan lapsen ja nuoren osallisuuden perusta rakentuu lähiyhteisöissä, kuten harrastusryhmässä. Esimerkiksi askartelukerho on ympäristö, jossa osallisuuden sosiaalinen ulottuvuus voi kietoutua rentoon ja turvalliseen ilmapiiriin ja yhdessä toimimiseen.

Ohjaaja pyrkii kohti inklusiivista pedagogiikkaa tietoisesti huomioimalla jokaisen lapsen jokaisella kerhokerralla (Anttila 2022a). Pyrkimyksen saavuttamiseksi kerhojen koko pidetään maltillisena, jotta ohjaajan on mahdollista kohdata jokainen lapsi tasa-arvoisesti jokaisella kerhokerralla. Pyrkimys osallistaa jokainen huomioidaan myös askartelukerhon sisällön suunnittelussa. Sisältöä suunnitellaan siten, että lapset kykenevät suoriutumaan tehtävistä ainakin lähes itsenäisesti. Ohjaaja havainnoi tarkkaan lasten avun tarvetta, ja auttaa tehtävässä onnistumisessa kannustaen, ohjaten ja tarvittaessa yhdessä tekemällä. Näin pyritään välttämään Uusitalon (2022) kuvaama epäonnistumisen pelon spiraali, johon ajautuminen johtaa vähäisempään yrittämiseen ja välttämiseen. Spiraaliin ajautuminen vie mahdollisuuden oppia ja saada onnistumisen kokemuksia

Edellä kuvatun pedagogisen toiminnan taustalla on ajatus, että onnistumaan oppii vain onnistumalla. Askartelukerhon sisältö suunnitellaan siten, että lapset saavat sopivan haasteellista tekemistä, jonka tekemisessä avustetaan tarvittaessa aina loppuun asti. Valmiiksi saaminen tuo tyydytystä ja opettaa sinnikkyyttä. (Uusitalo 2022.) Ohjaaja myös kannustaa lapsia kysymään neuvoa toisiltaan ja ohjaamaan toisiaan, jolloin lasten vuorovaikutustaidot harjaantuvat ja lapsille syntyy osaamisen ja osallisuuden kokemuksia. Askartelukerhossa on havaittu, että oppimisen ilo innostaa auttamaan kerhotovereita ja kaverin taitojen kehittymisen seuraaminen näyttää lisäävän uskoa omaan mahdollisuuteen onnistua. Osallisuuden vahvistumista toteutetaan myös konkreettisesti osana askartelukerhon sisältöä soveltamalla Uusitalo-Malmivaaran ja Vuorisen (2016, 89) esimerkkiä vahvuusopetuksen integroinnista kuvataidetunnille: yhdellä kerhokerralla lapset kuvittavat oman supersankarin ja osana tehtävänantoa pohtivat, mitä supervoimia omaavat ja miten niillä voi tehdä maailmasta paremman paikan. Tällainen supervoima voi olla esimerkiksi ystävällisyys, jolla voi kylvää hyvää ympärilleen.

Askartelukerhon aikana lasten osallisuutta pyritään vahvistamaan myös itsetunnon tukemisen kautta. Kehuja jaetaan vuolaasti ja onnistumisia tehdään näkyväksi sanallistamalla. Toimivaksi tavaksi kehittää osallisuuden kokemuksen vahvistumista tukevaa ilmapiiriä in havaittu positiivisen palautteen ja rohkaisun antaminen juuri prosessista lopputuloksen sijaan. Ohjaaja on tarkkana kehulla kohottamisen onnistumisesta siten, että kiinnittää huomion aina konkreettiseen asiaan, pyrkii ilmaisemaan asian ymmärrettävästi ja seuraa lapsen reagoitua pyrkimyksenä havaita, miten lapsi vastaanotti palautteen. Oikein annetulla kehulla tavoitellaan positiivisen tunnetilan syntymistä lapsessa. Päivittäiset positiiviset tunnetilat aikaansaavat henkilökohtaisten resurssien kasvua. Yhdessä pätevyyden ja merkityksellisyyden kokemuksen, resilienssin ja oman minän hyväksynnän kanssa vahvistuu myös osallisuuden kokemus. (Uusitalo 2022; Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 59.)

Myönteisen tunnistamisen kautta tapahtuvalla osallisuuden kokemuksen vahvistamisella vaikutetaan myönteisesti myös sisäisen puheen rakentumiseen. Lapsen vahvuuksiin keskittyminen tukee hyvinvointia myös edistämällä myönteisen sisäisen puheen

kehittymistä. Kun lapselle luodaan mahdollisuuksia olla vastuullinen ja auttavainen, esimerkiksi kannustamalla jakamaan omaa osaamista kerhokavereille, syntyy kokemuksia pystyvyydestä ja todellisesta osaamisesta. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 44.) Myös sisäisellä puheella on suuri merkitys hyvinvoinnille ja itseluottamukselle. Tässä aikuisella on mahdollisuus vaikuttaa: tunnistamalla ja sanoittamalla lapsen osaamista, onnistumisia ja vahvuuksia annetaan samalla lapselle sanoja eli ohjataan sisäisen puheen kehittymistä. Parhaimmillaan näin syntyy tai vahvistuu optimistinen asenne, joka on yhdessä myönteisen sisäisen puheen kanssa voimauttavaa ja toivoa ylläpitävää. Näillä hyvinvointia rakentavilla osatekijöillä on hyvin suuri merkitys lapsen elämälle, sillä elämänasenne vaikuttaa kaikkeen toimintaan, tietoisesti ja tiedostamatta. Vaikutus näkyy esimerkiksi jaksamisessa, vastoinkäymisistä toipumisessa ja arvosanoissa. Myönteisen tunnistamisen keinoin tapahtuva huomion kiinnittäminen vahvuuksiin mahdollistaa kukoistamisen. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 49, 57, 66.)

Osallisuuden kokemuksen vahvistamisella on laajasti erilaisia positiivisia vaikutuksia, joiden kautta tämän pedagogisen idean tarvetta voi tarkastella. Yksi näkökulma on, että osallisuuden kokemus luo sitoutuneisuutta. Sitoutuneisuutta harrastustoimintaan tarvitaan, sillä mieluisa harrastus voi olla mukana jokaisessa elämänvaiheessa tukemassa hyvinvointia: se venyy lohduttajasta rentoutumisen keinoksi ja edelleen elämysten luojaksi. (Ruokonen 2022.) Lapsen kokemukset osallistavasta toiminnasta nykyhetkessä voivat kantaa hedelmää myös tulevaisuudessa, sillä osallisuus innostuksen, osallistumisen ilon ja vaikuttamisen mahdollisuuksien rinnalla kerhotoiminnassa ruokkii osallistujien aktiivista toimijuutta ja halua osallistua myös tulevaisuudessa erilaisten yhteisöjen toimintaan (Lehto 2021, 63).

Osallisuuden vahvistaminen myönteisen tunnistamisen avulla on toteutettavissa suhteellisen vaivattomasti osana erilaista harrastus- ja kerhotoimintaa. Pohjimmiltaan toteuttaminen edellyttää sitä, että ohjaaja on omaksunut positiivisen psykologian ja positiivisen pedagogiikan mukaisen työtteen eli tavan kohdata ohjaamansa lapset ja nuoret. Myönteinen tunnistaminen voi olla aivan pieniä, ulkopuoliselle huomaamattomiakin tekoja tai julkisia tunnustuksia lapselle tai lapsiryhmälle (Lehto 2021, 58). Keskeisintä toteuttamisessa on ohjaajan asenne. Osallisuuden vahvistamista osana kerhotoimintaa voi kehittää edelleen nostamalla lapset näkyvästi samalle tasolle ohjaajan kanssa esimerkiksi jakamalla apuohjaajan roolin tai kerhokerran suunnitteluvastuuta eri tapaamiskerroista osallistujille.

Pedagogisen kehittämistehtäväni saa tekijänimelläni jakaa avoimesti aoe.fi-sivustolla.

LÄHTEET

Anttila, E. (2022a). *Mitä on pedagoginen laatu lasten ja nuorten harrastustoiminnassa?* [Suullinen esitys]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 6.9.2022. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Anttila, E. (2022b). *Kuunteleva, kunnioittava ja kannustava kohtaaminen harrastustoiminnan ohjaajan pedagogisen osaamisen ytimenä.* [Suullinen esitys]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 20.9.2022. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lehto, S. (2018). Osallistava pedagogiikka liikuntakasvatuksessa: Tapauksena koulun liikuntakerhot. *Sosiaalipedagoginen Aikakauskirja*, 19, 59–81.
<https://doi.org/10.30675/sa.70187>

Lehto, S. (2021). *Koulun kerhotoiminta lapsuuden hyvinvointia rakentamassa. Tapaustutkimus koulun kohdennetuista liikuntakerhoista.* [Väitöskirja, Helsingin yliopisto].

Lehto, S. (2022). *Osallisuuden tukeminen harrastusympäristöissä Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa* [Suullinen esitys]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 20.9.2022. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Ruokonen, I. (2022). *Ohjaajan pedagoginen toiminta oppivan ja hyvinvoivan lapsen ja nuoren harrastusta tukemassa* [Suullinen esitys]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 12.9.2022. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Saastamoinen, R. (2022). *Pedagoginen katse ja omatoimisuuden tukeminen.* [Suullinen esitys]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 20.9.2022. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Uusitalo, L. (2022). *Vahvuudet pedagogiseksi voimavaraksi.* [Suullinen esitys]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 12.9.2022. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, P. (2016). *Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa.* PS-kustannus.